

Oblasť slobody - kultúrna a duchovná sféra

David Sulík

V oblasti kultúrno-duchovného článku, do ktorého Steiner zahrnul umelecké inštitúcie (múzeá, galérie, divadlá), školstvo, vedu, sociálne inštitúcie, náboženské a duchovné spoločnosti, ako aj spolkovú a záujmovú činnosť, má vládnuť princíp slobody. Do duchovnej sféry nemá zasahovať žiadna ideológia, náboženstvo, politické a ekonomické záujmy.

Pre túto oblasť platí sloboda slova, sloboda vo výbere náboženstva a životnej filozofie, sloboda v umeleckej a vedeckej činnosti, sloboda v oblasti spôsobu vzdelávania. Každý občan má právo sa slobodne zhromažďovať, zakladať združenia a spolky, ku ktorým môže existovať maximálne len ohlasovacia povinnosť. Všetky náboženské a duchovné spoločnosti majú byť dôsledne oddelené od politicko-právneho (štátu), ale aj ekonomického článku.

V koncepte TSO majú peniaze tri funkcie: prostriedok výmeny, pôžička a dar. Slobodný duchovný život je financovaný prostredníctvom darovania. V súčasnosti sa darovanie uskutočňuje hlavne prostredníctvom daňového systému. Dane sú zatiaľ formou vynúteného darovania peňazí ekonomickej sféry kultúrnej. To je pre súčasné podmienky dočasné riešenie. Pri existencii iného ekonomického systému založeného na princípe starnutia peňazí (viď kniha „Zodpovedná spoločnosť“), by tok peňazí prúdil zo sféry hospodárstva do sféry duchovnej na báze dobrovoľností ako nevyhnutný dôsledok takto nastaveného systému. Pochopenie tejto dobrovoľnosti financovania kultúrnej sféry zo sféry ekonomickej je veľmi dôležité a kľúčové pre celú trojčlennosť. Nesúvisí len s nastavením nového systému, ale aj so stupňom uvedomelosti účastníkov ekonomickej sféry. Aj dnes existujú výnimky medzi podnikateľmi, ktorí veľkú časť svojho zisku darujú kultúrnej sfére. Ekonomická a kultúrna sféra sú tak spojené nádoby, kde miera dobrovoľného financovania kultúrnej sféry ukazuje veľkosť pochopenia a aplikovania princípu bratstva v ekonomike. Nositeľmi slobodného duchovného života sú nadácie, alebo kultúrne, umelecké a sociálne združenia a inštitúty. To sú subjekty patriace do právnej podoblasti kultúrneho života, cez ktoré majú peniaze prúdiť a byť spravodlivo spravované a rozdeľované.

V ekonomike založenej na princípoch starnutia peňazí je samoúčelné hromadenie peňazí nezmyselné, preto peniaze vytvorené v ekonomickej sfére sa okamžite presúvajú do kultúrnej sféry. Pričom darovanie nie je charitou, ale samozrejmosťou z

hľadiska racionálneho aj ekonomického. Tie štáty, ktoré veľa dávajú do kultúrnej sféry (školsťvo, veda, kultúra) dosahujú nielen vyšší stupeň ekonomickej prosperity, ale aj kvality života celkovo. Pod budovaním autentického slobodného duchovného života nerozumiem budovanie „vedomostnej“ spoločností tak, ako sa to dnes chápe v technokratickom zmysle. Slobodný je len ten duchovný život, ktorý nevyplýva z ekonomickej alebo technickej nutností a dopytu trhu, ale vyviera zo skutočných potrieb človeka samého. Preto považujem za nezmysel, aby štátny orgán určoval, aké školy sú teraz potrebné a zdôvodňoval to napr. tým, že automobilový priemysel aktuálne potrebuje klampiarov a elektrikárov. To je jednak zasahovanie politického článku do kultúrnej sféry a jednak zasahovanie ekonomického článku do politického článku, lebo určuje štátu, koho a ako ma vzdelávať.

Do obsahovej náplne škôl by štát vôbec nemal zasahovať. Rodičia majú rozhodovať o tom, akým spôsobom chcú vychovávať a vzdelávať vlastné deti. Školský vzdelávací program si majú rodičia spoločne s deťmi vybrať a vytvárať sami. V praxi by to vyzeralo tak, že by si mohli vybrať (podobne ako v niektorých krajinách EÚ dnes) z balíka rôznych vzdelávacích programov, napr. program „Waldorfská škola“, program „Montessori“ a pod. Tých programov a ich kombinácií by mohlo byť veľmi veľa. Vzdelávací program by si vybrali rodičia, berúc do úvahy pripravenosť danej školy ísť podľa tohto programu. Z právneho hľadiska môže byť stanovená nejaká minimálna hranica všeobecnej vzdelanosti ako písanie, čítanie, matematika a pod., ale už nesmie byť právnym článkom diktované, aký spôsob a metodiku výučby majú učitelia používať. Ministerstvo školstva ani školské úrady všetkých stupňov nie sú potrebné. Môžu existovať poradensko - pedagogické centrá na podporu vytvárania školských programov podľa požiadaviek rodičov. Kvalita konkrétnej školy by bola posudzovaná samotnými žiakmi a rodičmi a riadená v duchu samosprávy prostredníctvom orgánov školy, ako sú rada rodičov, ekonomická rada, pedagogická rada, právna rada a pod. Takáto štruktúra samosprávy funguje v mnohých waldorf- ských školách.

Zriaďovateľmi a prevádzkovateľmi základných a stredných škôl by mali byť samosprávy a občianske združenia. Aj veľké podniky by mohli pre svojich zamestnancov zakladať a prevádzkovať školky a školy. Ved' aj prvá waldorfská škola vznikla ako podniková škola určená pre deti zamestnancov tabakovej spoločnosti Waldorf-Astoria.

Veľmi dobrým príkladom fungovania školstva takmer úplne v zmysle trojčlennosti je fínske školstvo, ktoré je považované za najlepšie na svete. Od roku 1994 rozhodujú fínske školy sami o tom, akým spôsobom budú svojich žiakov vzdelávať. Môžu si zostaviť vlastné osnovy. Môžu si vybrať, aké učebnice budú používať (alebo, že nebudú používať žiadne), či budú známkovať alebo nie. Školy sami rozhodujú o výbere zamestnancov, aj o počte žiakov v jednej triede. Neexistuje školská inšpekcia, ani štátne skúšky. Štát určuje minimum učiva nevyhnutného pre každého a vyžaduje,

aby na konci deviateho ročníka základnej školy dostal každý žiak známku, ktorá vyjadruje jeho prospech za ôsmy a deviaty ročník. Okrem toho, školy si samy môžu vybrať typ vzdelávacieho modulu, podľa ktorého chcú učiť.

Vysoké školy a univerzity majú fungovať na princípoch úplnej akademickej slobody. Akademické senáty zložené zo študentov a pedagógov by riešili oblasť pedagogickej náplne a vedeckej činnosti. Právna rada by riešila právny chod školy, ekonomická rada alebo ešte lepšie nadácia zložená aj zo zástupcov firiem sponzorujúcich školu, by riešila výlučne ekonomický chod školy. Toto členenie je len orientačné. Rôzne školy by si mohli vytvárať rôzne orgány, ale vždy by sa malo dbať, aby sa rôzne oblasti neovplyvňovali a negatívne nezasahovali jedna do druhej.

Veda nemá byť slúžkou ideológie, ako tomu bolo v komunistických alebo fašistických režimoch. Ani pracovať v mene a pre komerčné záujmy veľkých súkromných spoločností, čo je veľkou hrozbou dneška. Je nemysliteľné, aby celý medicínsky a biologický výskum pracoval v záujme farmaceutických spoločností za účelom výroby často zbytočných, predražených a vysoko nebezpečných liekov. Pritom výroba lacnejších a ďaleko efektívnejších prírodných a alternatívnych liekov je tvrdo potlačovaná. To isté platí pre potravinový, chemický a zbrojársky priemysel. Veda je v súčasnosti viac ako ktorákoľvek oblasť patriaca do duchovnej sféry málo slobodná, lebo smerovanie, ciele a výsledky vedy a výskumu sú skoro úplne v službách ekonomických záujmov. O týchto ekonomických prepojeniach a ich negatívnych dôsledkoch je dostupných veľa informácií, je zbytočné sa tu o nich viacej rozpisovať.

Vedci majú pracovať v spolupráci s vysokými školami a akadémiami, ktorých financovanie má byť zabezpečované formou nadácií. Tieto nadácie majú byť financované z ekonomickej sféry, ale nesmú byť spojené so záujmami konkrétnych firiem. Má byť zabezpečená úplná transparentnosť finančných tokov (a to platí u všetkých tokov peňazí v celej kultúrnej sfére). Výsledky bádania a výskumu majú byť dané k odbornej aj verejnej diskusii, nikto nemá právo na ich zatajovanie a vlastnenie. Vedci, členovia vedeckých akademických rád sa medzi sebou dohodnú, za akých podmienok môžu byť príslušné výsledky výskumu použité na komerčné účely. Žiadny skutočný vynález alebo výsledok výskumu*, podobne ako pôda, voda, vzduch, nemôže byť vlastníctvom súkromnej osoby, firmy alebo štátu. Je majetkom všetkých ľudí, ale užívateľskými (dispozičnými) právami k nemu disponuje príslušná vedecká nadácia alebo kultúrna asociácia. Spoločne určia mieru poplatku pre toho, kto bude konkrétny vynález, patent alebo výsledok výskumu používať. Nie je potrebný patentový úrad, lebo slobodná evidencia a zdieľanie všetkých výsledkov vedy a výskumu (open source) je súčasťou sféry slobody.

Do oblasti slobody patria aj informácie, ich šírenie a zdieľanie. Objektivita a transparentnosť informácií je veľký problém dneška. Informácie nemôže nikto

vlastniť. Podobne ako vo vede, aj médiá ako sú TV, rozhlas, noviny a časopisy podliehajú diktátu ekonomickej sféry. Sú primárne založené kvôli zisku pochádzajúceho z reklamy, ich objektivita a pravdivosť tak závisí od ekonomickej sféry. Internet sa javí ako pomerne slobodné médium patriace všetkým. Sociálne siete a blogy zohrali a zohrávajú obrovskú úlohu v slobode a dostupnosti informácií. Môžu byť výborným nástrojom k rýchlemu šíreniu občianskych aktivít, vrátane organizovania petícií, referend, volieb, občianskej neposlušnosti, atď. Suplujú tak bežné médiá a v princípe to považujem za správny proces.

Podľa môjho názoru, televízie a rozhlas by mali byť verejnoprávne. Nemyslím tým štátne, ale spravované skutočne nezávislým výborom, v ktorom by boli zástupcovia sféry slobody, čiže občianskych združení, nadácií umelcov a podobne. Dokonca si myslím, že vedenie by mohlo mať trojčlennú štruktúru, jej ekonomický chod by bol nezávislý od jej programovej náplne, ako aj od právneho článku. Problémom je súkromné vlastníctvo tlače, hlavne dennej. Je otázkou, ako zabezpečiť tu správnu mieru skutočnej slobody informácií v tlači, dnes tak často poplatnej buď ekonomickým záujmom alebo nízkemu vkusu. Komu má patriť tlač, či samospráve prípadne nejakej kultúrnej asociácii, je na diskusiu.

Zaujímavá je tiež otázka fungovania zdravotníctva. Riadiť nemocnice by mali manažéri, transparentným spôsobom (tak ako podniky), aby každý mohol kontrolovať celé účtovníctvo (na základe princípu rovnosti v oblasti práva). Kto môže zriaďovať nemocnice a regulovať alternatívne smery a lieky? Má štát vôbec nejaké právo hovoriť do toho, ako má lekár liečiť? Platiť lekára podľa princípu „čínskeho lekára“, t.j. nie za liečenie, ale za to, že je pacient zdravý? Pokiaľ sa pozrieme na problém realisticky, vidíme, že by nám teraz stačilo odstrániť

vykrádanie a podvádzanie v zdravotníctve a situácia by sa prudko zlepšila. Stačilo by zaviesť systémy, ktoré sú bežné vo Švajčiarsku* Sloboda by mala určite existovať vo výbere lekára, zariadenia a spôsobe liečby. Namiesto veľkých nemocníc, by som si vedel predstaviť sústavu menších skôr terapeuticko-liečebných centier a veľkej siete samostatných lekárov. Poistenie a úloha súkromných poisťovní je úplne zle nastavená, lebo to je jasné prepojenie s ekonomickou sférou. Ako ukazuje realita, nemocnice nemajú peniaze, resp. šetria za každú cenu a poisťovne na ne silno tlačia. Lekári sa sťažujú, že im neplatia za výkony, pacienti zase, že platia veľa. A to už nehovorím o tom, že mnohé „alternatívne“ liečebné postupy a metódy, ktoré sú zväčša potierané až prenasledované, dokážu často za zlomok súčasných prostriedkov rovnako alebo efektívnejšie liečiť človeka ako oficiálne zdravotníctvo.

* Švajčiarska vláda zrovnoprávnila všetky alternatívne formy zdravotníctva vrátane čínskej medicíny, ajurvédy, homeopatie, antropozofického lekárstva a pod., tieto môžu byť plne hrazené so zdravotných poisťovní.

www.naturalnews.com/035499_homeopathic_medicine_Swiss_report.html